

למה הן היו עקרות?

Category: בראשית, וישלח

העובדה שאימהות העם היהודי היו עקרות מלמדת אותנו מסר חשוב: המשכיות העם היהודי אינה מובנת מאליה. עלינו להשקיע בחינוך, להתפלל בכוונה שילדינו ימשיכו את מסורת אבותם.

"שבע עקרות הן"

בנוהג שבעולם כל משפחה הולכת, מתרחבת ומסתעפת. אם להורים יש שני ילדים, הרי שבדור הבא אמור להיות להם ארבעה נכדים לכל הפחות, ובדור שלאחר-מכן שמונה נינים. כך טבעו של עולם.

אולם מה שקורה בארצות הברית לעם היהודי? לצערנו ההיפך הוא הנכון; מספר היהודים הולך ומצטמק, למה זה קורה?

כשמתבוננים בסיפור התהוותו של העם היהודי מגלים דבר מעניין. הפעם הראשונה בתורה שמופיע המושג "עקרה" הוא בהקשר של שרה אמנו, האישה הראשונה בעם היהודי. עד אז, במשך אלפיים שנה, לא מוצאים בתורה את המונח "עקרה", כולם ילדו ילדים ללא בעיות. אך כשהתורה מספרת לנו בסוף פרשת נח על אברהם אבינו, הרי הפרט הראשון שהיא מזכירה לגבי שרה אשתו הוא "ותהי שרה עקרה אין לה ולד", וזה עוד לפני שהתורה מציינת כל סיפור בנוגע לאברהם ושרה? מיד נכתב שהיא הייתה עקרה, ורק שנים רבות לאחר מכן, אחרי תפילות רבות וניסים, זכתה שרה סוף כל סוף ללדת את יצחק בנה.

ואין הדברים אמורים רק לגבי שרה, אלא גם לגבי הדור השני של העם היהודי שהם יצחק ורבקה, כתוב במפורש "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא", ורק אחרי 20 שנה היא ילדה תאומים יעקב ועשיו, ומאז שוב לא ילדה.

וכך זה ממשיך לדור השלישי, ודווקא לגבי אלו שממשיכים את העם היהודי! לישמעאל לא הייתה בעיה ללדת ילדים, ועשיו גם הוא היה מסודר מהבחינה הזו, היו להם ילדים ונכדים וצאצאים. אבל דווקא ליעקב שלאחרי מניעות והרפתקאות רבות התחתן בגיל 84 עם רחל ולאחרי? הרי שניהם היו עקרות, וכמו שהפסוק אומר: "וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה", כלומר, שקודם לכן היא הייתה עקרה. גם רחל היא היא העקרה הכי מפורסמת, שלא יכלה ללדת ילדים במשך 14 שנה עד שסוף סוף ילדה את יוסף (בפרשתנו אנו קוראים שכשהיא ילדה את בנימין היא מתה בלידתה. היא בקושי הספיקה ליהנות מיוסף וכבר נפטרה).

תופעה זו לא מסתיימת עם האימהות, וכפי שהמדרש כותב: "תנו רבנן: שבע עקרות הן, שרה,

רבקה, רחל, לאה, אשתו של מנוח, וחנה וציון" (פסיקתא דר"כ כ).

עקרה נוספת שאנו מוצאים בתנ"ך זאת חנה שאנו קוראים עליה בהפטרה של יום א' דראש השנה. חנה הייתה נביאה ונשואה לאלקנה שהייתה לו אישה נוספת פנינה. חנה רצתה מאד ילד ובאה למשכן בשילה והתפללה להקב"ה בכל לבה ולבסוף בירך אותה ה' בילד מופלא שהוא שמואל הנביא.

כולנו מכירים את הסיפור של שמשון ודלילה, כיצד שמשון הגיבור שהיה נזיר הכה את הפלשתים ולבסוף גזרו את שערותיו והוא איבד את כוחו וכו'. גם אימו של שמשון הייתה עקרה ולא יכלה ללדת זמן רב עד שילדה את שמשון. יש לנו בסך הכול שש נשים מפורסמות בעם היהודי שהיו עקרות: ארבעת האימהות, חנה ואשתו של מנוח.

אבל המדרש אומר "שבע עקרות הן" ❑ מי זאת השביעית? המדרש מוסיף שם נוסף, 'ציון' שהיא העקרה השביעית. ציון היא שם נוסף לירושלים, ויתרה מזו: בריבוי מקומות אנו רואים שעם ישראל עצמו נקרא 'ציון'. אומר לנו הנביא "רני עקרה ולא ילדה" שזה מוסב על עם ישראל, שהעם היהודי הוא עקר.

נשאלת אפוא השאלה מדוע באמת האימהות היו עקרות? השאלה הזאת איננה חדשה. המדרש אומר "תנו רבנן: שאלו לזקנים מפני מה אמהות עקרות היו?" (ראה עד"ז בגמרא יבמות ס"ד, א) ❑ מדוע האמהות דווקא היו צריכות לעבור את כל הסבל עד שהן הצליחו ללדת ילד אחד? ובפרט אנו רואים זאת אצל רחל, "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב, ותקנא רחל באחותה, ותאמר אל יעקב הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי".

לא מובן מאיליו

כדי להבין זאת עלינו לפתור תמיהה שעולה מסיפור עקרותה של רחל. רחל מבקשת מיעקב תן לי בנים. מה הפירוש בזה? אומר רש"י "וכי כך עשה אביך לאמך והלא התפלל עליה". רחל מתחננת אפוא לבעלה שיתפלל עליה ושיעשה מופת כי היא רוצה ברכה לילדים. ומה משיב לה יעקב? "ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן?!". מבאר רש"י ❑ "אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני".

תשובתו של יעקב תמוהה לחלוטין: אשתו באה לבקש ממנו שיתפלל עליה בשביל ילדים, ומה הוא משיב לה? זו לא בעיה שלי אלא בעיה שלך? ❑ ובלשון המדרש (בראשית רבה עא, י) "אמר לו הקב"ה כך עונין את המעיקות" ❑ כך משיבים לעקרות מועקות רוח ומרות נפש? ❑

ויש להבין מדוע יעקב השיב לה באופן כזה.

המדרש נותן כמה תשובות מדוע הם היו עקרות. אחת מהתשובות היא "מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים". דהיינו: הקב"ה רוצה לומר לנו משהו. טבעו של עולם שהורים מולידים

ילדים, אך בעם ישראל ההמשכיות וההולדה הם דברים שאינם מובנים מאליהם. זקוקים לנס כדי שהדור הבא יהיה יהודי.

המסר הוא כזה: נכון שיש לנו ילדים ברוך-השם, אך העובדה שהם ימשיכו את הדור הבא כיהודים אינה אוטומטית ומובנת מאליה. זהו דבר שלא מתרחש מעצמו, אלא תהליך שדורש עבודה רבה מצידנו.

ולפיכך בנוסף לכל הפעולות שאנו עושים כמו חינוך יהודי וכו', צריכים פשוט להתפלל כפי שעשו אבותינו ואבות העולם. וזה מה שהמדרש בעצם אומר שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, צריך תמיד להתפלל לה' שכל מה שאני משקיע בחינוך אכן יצליח והילדים שלי ימשיכו את העם היהודי.

וכעת על פי זה נוכל להבין את הוויכוח שהתקיים בין יעקב ורחל. רחל ביקשה ממנו שיתפלל עליה ועל כך השיב לה יעקב בשביל הברכה הזאת של זרעא חייא וקיימא את צריכה להתפלל בעצמך שכן תפילותיך מועילות יותר מהתפילות שלי. את בתור אם יהודייה יש לך יותר כוח בשמיים והתפילות שלך מתקבלות מהר יותר ופועלות את פעולתן.

פשוט להתפלל

זהו אפוא המסר אלינו: עם ישראל הוא עקר, "רני עקרה לא ילדה". זה לא דבר פשוט לזכות לנכדים יהודיים (אבי ע"ה כל ימיו התפלל מעומק לבו שכל ילדיו ילכו בדרך התורה ומצוות). וכמו שהרבי אומר (לקו"ש חלק כ"ב עמ' 196): "כשחסר יהודי אחד מהעם היהודי אז כל עם ישראל נחשב לעקרה".

ולכן גם הבעל וגם האישה צריכים להתפלל שהם יזכו לנכדים יהודיים, ואפילו כאשר זוכים לכך יש לקוות שהם גם יחיו כיהודים. ודווקא תפילותיה של האישה שהיא מתכוונת בכל לבה יותר מבעלה ² תפילותיה מועילות ומתקבלות במהירות, כמו שראינו אצל רחל ³ "רחל מבכה על בניה" שדווקא היא תצליח לפעול את ההבטחה של "ושבו בנים לגבולם".